

દેખ-શ્રીચુત કવિ

પટેલ

જોડતારામ ભગવાનદાસ

મુ. અનારા. (આરથીદા).

પાસેથી સર્વ હક ખરીદ કરી

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

જુલોલર

જદુલાલ નારણદાસ

૩૦ બદર પુસ્તકલય

સ્વામીનારાયણના મંદીર પાસે

નડોઆદ.

I

19 24

24 3

19 24

ડાહ્યો કે દીવાનો

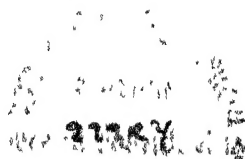
યાને

મૂરખ કે પંડીત.

ભાગ ૧-૨-૩ સંપૂર્ણ.

કીમત રૂ. ૦-૩-૦

ગાંધી વિચારમાળા માં પ્રથમ (આ-ચ) માં દેસાઈ શાયરદે જીવનકાળે
 જાણી, નગરશેઠ, ભારતીય રતન પોળ-અમદાવાદ

બાહર ચેતવણી.

~~જો~~ લેખક શ્રીયુત કવિ પટેલ જોષ્ઠાશમ ભગવાનદાસ
 (મુ. અનારા) પાસેથી સર્વ હક્ક ખરીદ કરી પ્રકાશકે
 પોતાને સ્વાધીન રાખેલ. હોવાથી તેમની પરવાનગી
 સીવાય કોઈએ છાપવું અથવા છપાવવું નહીં.

આવૃત્તિ પહેલી.

સં. ૧૯૮૦.

સને ૧૯૨૪

પ્રત ૪૦૦૦.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગતગતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૧૨૫ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ડાહ્યા ૩ ભાગ

વિષય ? ૨

ડાહ્યો કે દિવાનો

યાને

મૂરખ કે પંડીત.

સ્થળ—શીવશંકર શાસ્ત્રીજી ઘર.

શીવશંકર—લે સાંભળ્યું કે ? જો આ ટપાલી હમણાંજ કાગળ આપી ગયો.

મુરખ—વારૂ, પણ તેમાં શું લખ્યું છે અને તે કાગળ ક્યાંથી આવ્યો છે શું તે મારા બહાલા પુત્ર મુળશંકરનો તો નહિ ?

શીવશંકર—હા, તારી ધારણા ખરી છે જો કાગળમાં પુત્ર મુળશંકર પોતે આજેજ અત્રે આવી પહોંચશે તેવું લખે છે.

મુરખ—પ્રાણનાથ ? ત્યારે આપણે સોનાનો મુરજ ઉગ્યો કહેવાય, અને ભવનું દક્ષિણ દીપ્તી બન્યું, આપણે

વાંઝીઆખાળનો એકનો એક કુળદિપક પુત્ર કાશીથી ભણીગણીને આવે તે કાંઈ ઓછા આનંદની વાત છે ? હાશ ? મારો મુગી ખો આવશે એટલે સત્યનારાયણની કથા વંચાવીશ. એવી ખાધા રાખેલી તે આજને આજ કરવી પડશે. આજે એકાદશીનો પણ સારો ભોગ છે.

શીવશંકર—અરે એતો બધું ઠીક, પરંતુ આપણે રોજ એકાદશી કરવી પડે છે તેનો તો વિચાર કરતી નથી ને કથા વંચાવવાના વિચાર કરે છે તેનું શું થશે ? ખરેખર આજકાલની સ્ત્રીઓ એવીજ હોય છે કે પતિની સ્થિતિનો વિચાર કર્યા વિનાજ ખર્ચ કરવામાં કુશળતા દર્શાવે છે. કહ્યું છે કે—

દોહરો—નાર, ખાલ, દરખરને, જે હોણું લેનાર;

વળ કવળ સમજે નહિ, માગે લીધે પાર.

સુરજ—બપુ ? તમોને કંઈક બે પૈસા ખર્ચવાની વાત કહી કે તરત આવા ઉખાણા કહી વાતને ઉઠાવીજ દેવાના. છોકરો પંડીત થઈને આવે અને કાંઈ પણ ન કરીએ તો આપણી આખરૂં જાય. તમારે ભાયડાઓને ક્યાં સાંભળવું છે, પણ અમોને તો ખૈરાં કુવે, તળાવે ચુંટી ખાય સમજ્યા ?

શીવશંકર—અરે એ બધુ તો ખરૂં. પણ સાથે સાથે મારી વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે કયા વારતા વાંચવાનું કે મધુ કરી મારવાનું નથી બનતું એનો કાંઈ વિચાર કરે છે. અત્રે “આટા વિના ઠીકરી જલતી હું” એવું થઈ રહ્યું છે. ત્યાં મીઠાનની શી વાત. છોકરો પંડીત થઈને આવ્યો છે કાઢે કમાશે અને બધાં સારાં વાનાં થશે.

(મુળશંકર પુત્ર કારીશ્રી બાણી પંડીત થઈ પ્રવેશ કરે છે).

મૂળશંકર—(માતા પીતાને પ્રણામ કરતાં) માતા-પીતા !

આ તમારો પંડીત પુત્ર પ્રણામ કરે છે.

સુરજ—(હૃષીકેશી થઈને) બેટા મુળીઆ ? ઘણું જીવો ?

બેટા ? શરિર તો સારૂ છે ને ?

શીવશંકર—બેટા ? મુળજી ? અમારો આશીર્વાદ છે કે તું સુંખી થઈશ.

મૂળશંકર—(બેટા, મુળીઆ, વગેરે અપમાન કારક તોછડાં વચનો સાંભળી) —(સ્વગત) અફસોસ ? કેવાં મૂર્ખાં ! આ ઠોસો અને ઠોસી. પાંચ પાંચ ડહાન વરસો ગોઠવી ઘરડાં થયાં, પણ છે કાંઈ વિવેક કે શાસ્ત્ર મર્યાદાનું જ્ઞાન ? મૂર્ખાં ? તદ્દન મૂર્ખાં ? (પ્રગટ) ઓ જંગલનાં રોજ ? આટલા વરસે પણ વિવેક ન આવ્યો ? અરે આમ એક પ્રભાવશાળી પંડિત પુત્રનું

અપમાન કરતાં શાસ્ત્રની મર્યાદા પણ ન વિચારી ?
 ડાસા બુદ્ધિ ધઉર મારી ગઇ, “સાઠે બુદ્ધિ નાહી”
 સમજ્યા શાસ્ત્રનું આમ પ્રમાણ છે.

શીવશંકર—અરે દીકરા ? આમ કોપ કરવાનું કારણ ? અ-
 મારામાં શી ભૂલ આવી ?

મૂળશંકર—ભૂલ, ગંભીર ભૂલ ? હું તમોને માતા-પીતા
 કહી બોલાવું, અને તેથીજ તમો મને બેટા, પુત્ર,
 મુળીઓ વગેરે નામથી બોલાવો એવું કંઈ શાસ્ત્રનું
 પ્રમાણ નથી.

સુરજ—બેટા ? તારા બોલવામાં અમને બીલકુલ સમજણ
 નથી પડતી.

મૂળશંકર—(ચ્છીડાઇને) અરે ચુપ ડોકરી ? હજી કહું છું
 કે વિચાર કરીને બોલ.

શીવશંકર—અરે કહે તો ખરો કે તને શું ભૂત વળગ્યું છે.

મૂળશંકર—અરે ભૂત વળગે તમોને, આ હમણાં વિપરીત
 થઈ જશે, હજી વિચારીને બોલો, હજી વિચાર
 કરવા વખત આપું છું.

શીવશંકર—અરે જોજે કંઈક ગળે ફાંસો ખાતો. દિકરા
 અમે તો કમ અછલના છીએ માટે વાંધા હોય તે
 કહી જતાવ.

મૂળશંકર—સોગ તમારા ત્યારે, જરા અકલગરાનો મ્હાવરો
રાખો એટલે અકલ આવી જશે—મુવો સાંભળો.

છે પાંચ વરસો લાડનાં, દશ વર્ષ તાડન બાણજે;
છે સોળ વરસે પુત્ર મીત્રજ, શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

કહો હવે આમ બાબત હોવા છતાં તમે બેટા, પુત્ર,
મુગીઓ વગેરે કહી માર્ડ હડહડતું અપમાન કરો છો એ
ઓછા શોકની વાત છે ?

સુરજ—ત્યારે અમોને તું દુ'કારથી બોલાવે છે એ કાંઈ
સારું કરે છે ?

મૂળશંકર—અરે એમાંય સાંભળો—

નીજ બાળ માતાને કહે પતિ મૈથુને નીજ નારને
કરતાં સ્તુતિ કવિઓ વઢે સ્નેહે થકી દુ'કારને
ચઢતા રણે રણ વીરને 'દુ'કારથી કહેવાય છે
છે દોષ નહિ તલભાર એવું શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

એમ અમે તો કહી બુઝીએજ નહિ મારે તમે બધાં
વિવેકહિન પશુ સમાન છો એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

શીવશંકર—મુળશંકર ભાઈ ? અમે તો હવે ઘરડાં થયાં
એટલે અમારી ગતી મારી ગઈ છે. હશે જેમ તેમ
નિભાવી ર્થો, ખનતા સુધી એવી બુલ નહિ થવા
હયો (સુરજ પ્રત્યે ઉદ્દેશીને સ્વગત) એવું ભાઈની

વિદ્યાનું વિપરીત પરીણામ, પણ અત્યારે જોલવામાં
સાર નથી. હાલ તો હાજી, હા, કરો. (પ્રગટ) જા,
હવે ભાઈને માટે જોજનની તૈયારી કર.

સુરજ—બહુ સારૂ....પણ....

મૂળશંકર—પણ જોજ કે ખાવાના પદાર્થમાં હિંગ, મરચુ
આંખલી અને તેલનો ઉપયોગ ન કરશો અને જો-
જન પાછળ મુખવાસમાં સોપાદી પણ ન લાવશો
કારણ કે—

હિંગ મરચુ. આંખલી સોપારીને વળી તેલ છે
નિષેધ ગાયકને બધું એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

શીવશંકર—પણ ભાઈ તમારે ગાવાનો ધંધો ક્યાં કરવો છે.

મૂળશંકર—કેવા મૂર્ખ? સંગીતનો અભ્યાસ તો હરેકે
કરવોજ જોઈએ કારણ કે—

સાહિત્ય સંગીતને કળા વિના અરે નર, માનવો.
પુછડા વિનાનોએ પણ સાક્ષાત નિરખી ઠાઠવો.
ના ધાસ ખાતો એ પણ ગર્ધવ સમો ગણાય છે.
હિતારો અંતર વાત આ એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

શીવશંકર—ભલે ભાઈ? ત્યારે બધું ખાવાનું મોણ બના-
વીશું. (સુરજ પ્રત્યે) જા તે પ્રમાણે જમવાનું તૈયાર કર.
(શીવશંકરનો ભત્રીજો નર્મદાશંકર પ્રવેશ કરે છે.)

નર્મદાશંકર—જય શ્રી કૃષ્ણ શીવશંકર કાકા ? (મુળશંકર પ્રત્યે) નમસ્કાર ભાઈ મુળશંકર છો તો આનંદમાંને ? (મુળશંકર ઉત્તર ન આપતાં કુનરાની માફક છુરે છે. તેથી શીવશંકર અને નર્મદાશંકર ગભરાય છે)

નર્મદાશંકર—કેમ મુળશંકરભાઈ ? કાશીના પંડીત થઈ આવ્યા તેથી આમ શ્વાનની માફક ચેપ્ટા કરો છો ? આથી મને ઘણું આશ્ચર્ય થાય છે.

મુળશંકર—બસ નર્મદાશંકરભાઈ બસ કરો ? તમારા પંડિત્યની પરીક્ષા કરી લીધી તમે પણ પુરા મુખના સરદાર છો. મારી આ ચેપ્ટાનો ભાવાર્થ તમે ન સમજી શક્યા તે ઘણા ખેદની વાત છે. તમોએ પણ શાસ્ત્રનું જોઈએ તેટલું અવલોકન નથી કર્યું.

નર્મદાશંકર—ભાઈ ? આ તમારી શ્વાન ચેપ્ટાનો ભાવાર્થ સમજાવો ત્યારે ?

મુળશંકર—જુવો, ત્યારે આપણે બંને બ્રાહ્મણ હોઈ ચા-
 ● ચક ધીએ માટે તેમાં-

નીરખી સઢા ચાચક પરસ્પર શ્વાન સમ ધુરકાય છે.

એ વાત ચોકકસ માનજો આમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

માટે ચોકસ માનજો કે શાસ્ત્રના પ્રમાણ સિવાયની વાતો ગ્રપ જેવી છે માટે જ હું:—

મનહર છંદ.

ભણી વેદ લેદ છેદ, કરી ધરી અંતરમાં
સખી ન કચાશ આશ ખાસ કાસ ધારીને
સ્મૃતિઓ ને શ્રુતિ વળી, કરી કંઠે વાચી વાંચી
પુરણ દર્શન ખટ, લીધાં છે વિચારીને
તન મન ધન ખચું, લીધી પંડીતાઈ ત્યારે
નથી એ સુવાનું કામ, મોદીક જમારીને
કહે કઠલાંલકર બીજી બધી ગપ માની
શાસ્ત્રના પ્રમાણે વાત, ચોકકસ જ ધારીએ

શીવશંકર—કેમ નર્મદાશંકરભાઈ ? કેમ પધારવું પડ્યું.

નર્મદાશંકર—આજે આપણા મુળશંકરભાઈના સસરાનો
પત્ર આવ્યો છે, અને તેમાં પુછાવ્યું છે કે “ મુળ-
શંકરભાઈ કાશીથી આવ્યા હોય તો લલીતાને
તેડી બચ ” એ સંદેશો કહેવા અત્રે માફ આવવું
થયું છે. કહો મુળશંકરભાઈ ? તમારો શો અભી-
પ્રાય છે ?

મુળશંકર—અરે ભલા આદમી, હજીય બાણતા નથી.

સારી નકારી સ્ત્રી તણું જે ઘેરના એધાણ છે.

જંગલ સમુ તે ઘર ખરે આમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

માટે સ્ત્રીની તો અવશ્ય આવશ્યકતાજ છે. તેમાં
પુછવું શું ?

શીવશંકર—ભાઈ મૂળશંકર ? ત્યારે તમેજ કાલે જાતે જઈ
તેડી આવો તો કેવું ?

મૂળશંકર—યથાર્થ છે. અવશ્ય હું કાલે જઈશ અને ભાર્યાને
તેડી લાવીશ.

નર્મદાશંકર—અરે હું પણ ત્યાં જવાનો હતો તો કાલેજ
ભાઈ સાથે હું પણ જઈશ.

શીવશંકર—ઘણી ખુશીની વાત, જાવો ત્યારે હવે સ્નાન સંધ્યા
કરી જમી દ્યો ?

મૂળશંકર—ખરાબર છે કારણ કે—

નાહ્યા પછી સંધ્યા કરી લોજન પછી કરાય છે.

એ રીત રોજે વર્તવું આમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

(બય છે.)

નર્મદાશંકર—શીવશંકર કાકા ? આપના મુળશંકરની તો
શાસ્ત્રના પ્રમાણમાં ડાગળી ચસકી લાગે છે.

શીવશંકર—ભાઈ ? મને પણ એમજ લાગે છે, પણ હજી
ઉંમર કાચી છે એટલે કંઈક આશા રહે છે કે,
અનુભવમાં આવ્યા પછી સુધરશે.

નર્મદાશંકર—મને તો એમ લાગે છે કે ભાઈની વિદ્યાનું
પરિણામ કુંભકર્ણના નિંદ્રાસન જેવું આવે.

શીવશંકર—ન કરે નારાયણને એમ ન થાય તો સાફ.

નર્મદાશંકર-અલ્પ વિદ્યાનું બહુધા એવું જ પરિણામ આવે
જીવે સાંભળો-

ભણીએ નહીં પુરૂ છતાં, પુરો બની છલકાય છે.
હાથે કરી ચકકર બની ખચ્ચર ખરેખર થાય છે.
મરદાષને ત્યાગી નરો, નારી બની કઠી જાય છે.
પણ ના ગણાયે સુંદરી, વાંઢળ ખરો લેખાય છે.
કોડી નહીં પાસે છતાં દોડી બળરે જાય છે.
અર્ધ ફાંકડો ફરવા છતાં, ઉલ્લુ સમો દેખાય છે.
રે શ્વાનની પુછડી સમી વિદ્યા મુરખ મનાય છે.
ના આખરૂં ઢાંકે કઠી રક્ષણ વળીના થાય છે.

— (૨) —

(સ્થળ નદીનો કિનારો જંગલમાં)

(નર્મદાશંકર તથા મુળશંકર સાસરીએ જતાં પ્રવેશ કરે છે)

નર્મદાશંકર-ભાઈ ? જીવો આ નદી આવી માટે ચાલો
આપણે અત્રે સ્નાન સંધ્યા કરી જરા નાસ્તો કરી
લઈએ.

મૂળશંકર-વળી આ શું ધતીંગ ? માર્ગમાં સ્નાન સંધ્યાની
શી આવસ્યકતા, લાવોને નાસ્તોજ કરી લઈએ
કારણ કે-

નીજ ઘેર પુરો ધર્મને પર ઘેર અર્ધો પાળવો
પરગામ જઈએ જાયરે ત્યાં ભાગ ત્રીજો ધારવો
રસ્તે જતાં શુદ્ધો સમો આચારજો પળાય છે
લાગે ન તો પણ દોષ એવું શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

નર્મદાશંકર-ભાઈ, તમે તો શાસ્ત્રનાં પ્રમાણ શીખ્યા એટલે
વાંધો નહીં, પણ અમારે તો ના ચાલે

મુળશંકર-ત્યારે, નસીબ તમારાં, કરી દ્યો હું તો આ બેઠો
નાસ્તો કરવા, (મુળશંકર ભાથુ છોડી ખાવા બેસે)
તેવામાં એક કુતરે આવી ભેગુ ખાવા માંડયું,
મુળશંકરે તેને ન હાંકતાં બંનેએ સાથે ખાવા
માંડયું. જોતા જોતામાં બધું ભાતુ કુતરે ખાઈ ગયું
એટલે મુળશંકર હાથ ધોઈ ઉઠે છે તેવામાં નર્મદા-
શંકર નદીમાંથી સ્નાન કરી “ ઐ નમઃ શિવાય, ”
“ ઐ નમઃ શિવાય ” કરતો બહાર નીકળે છે,
તેને જોઈ)

મુળશંકર-અરે તારૂં ભલું થાય ? વળી આ શું બોલે છે,
વળી એનું નામ ક્યાંથી લીધું
શિવ એટલે મહાદેવ તો પ્રખ્યાત ભિખારી હતો,
અને સાંભળ:-

દીન પાંતકી વ્યસની ત્રીજો કદી સંગ એનો થાય છે.
ઝટ રંગ તેનો બેસતો એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

માટે એ બીખારીનો સંગ લાગશે તો માર્યા જઈશું
નર્મદાશંકર-અરે એવું તે થતું હશે કે ? અને થાય તોય
શું ? પૈસાની શી જરૂર છે ?

મુળશંકર-જો, સાંભળ-

પૈસા થકી સુખ સંપત્તિ લલના વળી લોભાય છે.
પૈસા થકી જગમાં બધા દેવો સમા પુનથ છે.
માટે ભજો ભક્તીપતિ શીવનામથો દુઃખ થાય છે.
આ વાક્ય ગોખી રાખજો આમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

નર્મદાશંકર-ભાઈ, તમારાં શાસ્ત્રના પ્રમાણને હું પહોંચું
તેમ નથી માટે તમારે કાવે તે તમે કરો અને
મારે કાવશે તે હું કરીશ, લાવો હવે ભાતુ હું
નાસ્તો કરી લઉં (એમ કહી ભાતાની પોટલી તક
નજરે નાખે છે તો ડાબો ખાલી જોવામાં આવે છે
તેથી) અરે ભાઈ મુળશંકર ? ભાથુ ક્યાં ગયું ? આ
ડાબો ખાલી કેમ ?

મુળશંકર-અરે ભાતુ તો મેં અને આપણા આ શ્વાન બં-
ધવે થઈ પાર કર્યું.

નર્મદાશંકર-કુતર ને બધું ભાથુ ખવરાવી મુકયું શું ?

મુળશંકર-અરે કુતર એટલે શું ? આ સ્થળે તે કુતરા સ-
માન નથી, પણ સહોદર ભઈ સમાન છે કારણ કે-

સ્મશાનને મુશાફરી વળી ત્રીજી રાજદ્વાર છે.
સાથે વસેલા બાંધવા આમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

નર્મદાશંકર-અરે ભલા આદમી, તમારા શાસ્ત્રના પ્રમાણમાં
મારા બાર વાગી જવાના મુવો તમારો સહોદર
ભાઈ; ને બળ્યું તમારું શાસ્ત્રનું પ્રમાણ,

મુળશંકર-હવે શોક કરવો નકામો છે મુવો.

થાયે થવાનું જે હશે, રોક્યું નહીં રોકાય છે.

ગઈ વાતથી ના શોચવું, એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

નર્મદાશંકર-હશે જે થવાનું હતું તે થયું માટે હવે અહીંથી
ચાલો તો ઝટ ગામ લેગા થઈએ.

મુળશંકર-હા; ચાલો બંને ચાલવા માંડે છે તેવામાં એક
હનુમાનજીનું દેવળ આવે છે તેમાં કેટલાક માણસો
તેલ ચઢાવના બેઠા છે તેમને બેઠા)

મુળશંકર-અલ્યા ભાઈઓ? તમે આ શું કરો છો.

લોકો-આજે શનિવાર હોવાથી હનુમાનજીને તેલ ચઢા-
વીએ છીએ.

મુળશંકર-તેનું કાંઈ કારણ ?

૧ લોકો-વળી કારણ તો ખરૂં સ્તો, મુવો મારે ઝેરી નથી
માટે હું તો ચઢાવું છું.

૨ જો-હાઈ, હું દેવામાંડુમી ગયો છું મારે ઉપાસના કરું છું
 ૩ જો-અરે, મારે છોકરાં નથી તેથી આ બાધા રાખી છે.
 મુળશંકર-ગાંડા તદ્દન ગાંડા બાઈઓ તમીને કોઈ પંડીત
 શ.સ્ત્રી પણ ન મળ્યો તેમ તમ.રી પોતાની અ-
 કલનો પણ ઉપયોગ ન કર્યો?.

લોકો-(આભા બનતાં) બાઈ એમ કેમ ?

મુળશંકર-અરે ભણ માણસો ! આ હનુમાનજી તો મુળથી
 બ્રહ્મચારી એટલે ના મળે ઝેરી કે ના મળે છોકરાં
 અને ના મળે પૈસો ટકો તો પછી તે શું આપ-
 નાર છે જીવો ?

જે પાસ હોયે જેટલું તે તેટલું તો આપશે
 જે ખાય માગી દુકડા દારીદ્ર તે શું કાપશે
 વાંઢળ સમીપે સુંદરીની આશ તૃપ્ત ન થાય છે
 અધિકાર સમ સર્વ આપશે એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

અરે એટલું પણ અઠ્ઠલથી ના વિચાર્યું કે હનુમા-
 નજીને ઝેરીઓ આપવાની શક્તિ હોત તો તેઓ પોતેજ
 બ્રહ્મચારી શામાટે રહેત, એતો બધા ના મળ્યાના બ્રહ્મચારી.
 લોકો-ત્યારે હવે કેને બળ્યે.

મુળશંકર-કૃષ્ણ ભગવાનને, કે જેમની પાસે બધા પ્રકારની
 પૂર્ણ છત છે કારણ કે સોળ હજાર એકસોને આઠ

શ્રીઓ, એક લાખ એંસીહજાર પુત્રો; અને લક્ષ્મી
તો જેની પટરાણી શ્રી. આમ બાબત છે તો
“છતમાં ભાગ” એવું શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે. માટે
આરાધા તેમને કે જેથી તમારું કામ થાય.

નર્મદાશંકર—માઈ તમારૂં પાંડિત્ય હવે બંધ રહેવા દો,
અને ચાલો આપણા રસ્તે (બાય છે).

(આગળ જતાં એક મરેલું ગધેડું બુલે છે તેને જોઈ)

મૂળશંકર—નર્મદાશંકરભાઈ ! જોયું કે, આ ગર્દભરાજ કેવી
અનાથ દશામાં મરણ પામ્યા છે.

નર્મદાશંકર—હા, ભાઈ. ખરેખર તે અનાથ દશામાંજ મરણ
પામ્યો છે.

મૂળશંકર—અરે મરવાનું તો હરેકને માથે છેજ પણ આના
શબને આપણે અગ્નીદાહ તો કરવોજ જોઈએ.

નર્મદાશંકર—અરે, આવી પીડા બહારવાનું કાંઈ કારણ !

મૂળશંકર—કારણ અટલુંજ કે—

અનાથના વળી પ્રેતને ઠઠી અગ્નીદાહ કરાય છે

મળતું મહા કૂળ યજ્ઞનું એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

નર્મદાશંકર—પણ ભાઈ ! શાસ્ત્રના પ્રમાણનો કાંઈ સારાસાર
વિચાર કરવો કે એમને એમ કુટી મારવું. અનાથ
પ્રેત તે માણસનું કે પશુનું ?

મૂળશંકર—કેમ ભૂલે છે ? મનુષ્યને પશુ સરખાંજ છે
કારણકે—

જનને પશુમાં ઇન્દ્રીઓ ભેતો સમાન જણાય છે
વળી આત્મા સરખો રહ્યો એમ શારાતું પ્રમાણ છે

વળી શાસ્ત્રમાં કયાં માણસના પ્રેતને અગ્નીદાહ કરવો
એવું લખેલું છે ?

નર્મદાશંકર—(સ્વગત) આ કાળમુખા પત્થરના લેખવાળો
મૂળશંકર માનવાનો નથી અને મારી પુરી ફજેતી
કરવાનો છે, હશે ભેડ તો ખરો કે તે કેમ કરે છે.
(પ્રગટ) ભલે ભાઈ ત્યારે અશ્વમેધનું પુણ્ય લઈ
લ્યો. ધર્મના કામમાં ઢીલ શી. ચાલો ઉતાવળ કરો.

મૂળશંકર—ચાલો ત્યારે, તમે લાકડાં વીણી લાવો, પણ
પહેલા આવો જરા આ મુડદાને રસ્તાથી આધુ ખ-
સેડીએ, એટલો પરાપકાર કરો. (જરા વિચાર કરીને)
અરે, પણ ભાઈ આપણે એક વાતતો ભુલમાં કાઢીએ
છીએ. આ મડકુ તે ગધેડાનું છે કે ગધેડીનું ?

નર્મદાશંકર—(તપાસીને) અરે મડકુ તો ગધેડીનું છે ?

મૂળશંકર—બસ, મારી ધારણા ખરી પડી, પાછો એક મહા
ભયંકર પ્રશ્ન આવી ખડો થયો.

નર્મદાશંકર—વળી શું છે ?

મૂળશંકર—અરે આ ગધેડી સધવા હશે કે વિધવા. જો વિધવા હોય તો ઠીક પણ જો સધવા હોય તો એને સૌભાગ્યનો શણગાર ચુંદડી તો ઓઢાડવીજ પડે, અને પછી અગ્ની દાહ કરાય આવું શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

નર્મદાશંકર—મનુષ્યની માફક ગધેડીએ એક પતિની પત્ની રહેતી નથી; કારણકે એમને અનેક પતિઓ હોય છે. માટે તેતો કદી વિધવા થતીજ નથી. ગધેડીઓ તો સદા સૌભાગ્યવતી વેશ્યા જેવીજ હોય છે, માટે આ તમારી શુદ્ધાળી સાલ ઓઢાડી તેને અગ્નીદાહ કરો એટલે ચાલશે. અશ્વમેધના કૃળઆગળ શાલનો હિ-સાળ નથી.

મૂળશંકર—ઠીક છે તેતો બધું કરવુંજ પડશે.

નર્મદાશંકર—વારૂ, ત્યારે, હું લાકડા વીણી આવું, ત્યાં સુધી તમે આ મુડદાને જરા આધુ ખસેડો (એમ કહી બય છે મૂળશંકર મુડદા ને ખસેડવાનો પ્રયાસ કરે છે. પણ શબ ઉપડતું નથી એટલે નિસાર થાય છે.)

મૂળશંકર—(સ્વગત) અરે સાહુ, માણસના શબ કરતાં આ ગધેડીનું શબ ભારે કેમ ? હા, સમજ્યો “શરીર-માંથી પ્રાણ નીકળી જતાં વાયુનો સંચાર થતાં દરેક શબ ભારે થાય છે આમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે. ત્યારે હવે આને અગ્નીદાહ કેવી રીતે કરવો ! હા, બળી

શરિરના સર્વ ભાગો કરતાં માથાનો ભાગ ઉત્તમ છે ” આવું શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે. માટે જો માથુ કાપી તેને અગ્નિદાહ કરવામાં આવે તો વાંધા જેવું નથી. (એમ વિચારી છરી વડે ગધેડીનું માથું કાપે છે. નર્મદાશંકર આ બધી ક્રિયા નિહાળે છે. મૂળશંકર તે માથાને પોતાના ખેશમાં બાંધી લે છે. પણ તેમાંથી પડે ટપકે છે, અને દુર્ગધ નીકળે છે તેથી કંટાળી બચે છે) અરે માથું તો વાહયું, પણ આ દુર્ગધ નીકળે છે અને પડે ટપકે છે, તેથી માડ માથુ કાઢી બચે છે, પણ પ્રીકર નહિ મોંઘી વસ્તુ માથા સાટે છે આમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

નર્મદાશંકર—(પ્રવેશ કરી) કેમ ભાઈ ? હું તો લાકડાં એકઠાં કરી ક્યારનો તમારી રાહ જોઈ બેઠો હતો, પણ તમે ન આવ્યા તેથી હું અહિં આવ્યો છું, ચાલો ક્યાં છે ગધેડીનું મુકડું.

મૂળશંકર—અરે આખા શબને બાળવાની કાંઈ જરૂર નથી હવે તેના એકલા માથાને જ બાળીશું તો પણ ફળ મળશે.

નર્મદાશંકર—અરે પણ તે તો બહુ ગંધાય છે, બીજો કાંઈ ઉપાય નથી ?

મૂળશંકર—બીજો ઉપાય (વિચાર કરી) છે; છે તે પણ

છે, જો તેનાં નેત્રો એકલાંજ કાઢી અગ્નીદાહ કર્યો
હોય તો પણ તેટલુંજ ફળ મળે છે એવું શાસ્ત્રનું
પ્રમાણ છે.

નર્મદાશંકર—બસ ત્યારે કાઢો નેત્રો, અને કરો અગ્નીસંસ્કાર.

મૂળશંકર—તૈયાર છે બધું પણ ચીતા ક્યાં ?

નર્મદાશંકર—અરે જાવોને પેલા સાધુની બળતી ધુણીમાં
નાખી આવો એટલે તે બળી જશે.

મૂળશંકર—તમે અહિંજ બેસો હું નાખી આવું (એમ કહી
નેત્રો લઈ જાય છે, અને ધુણીમાં જેવાં નાખે છે
તેવો સાધુ ઠંડો લઈ ખુબ માર મારે છે જેથી
મૂળશંકર રડતા રડતા પાછા આવે છે તે જોઈ)

નર્મદાશંકર—અરે લાઈ શું થયું તે રડો છો ?

મૂળશંકર—અરે બહોત સાંભળ રડવાનું કારણ—

કરી પ્રેત અગ્નીદાહને પાછા ગૃહે જ્યાં જાય છે
ઓહો, કરી રડવું પડે આમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે
શું તું તારા બાપની પાછળ નહોતો રહ્યો ?

નર્મદાશંકર—(સ્વગત) વાત ઠીક ગોઠવી દીધી (પ્રગટ)
પણ આ શરીર શાથી કુદ્યું ?

મૂળશંકર—અરે એતો શરીરમાં પુન્યનો સંચાર થયો.

નર્મદાશંકર—ઠીક ભાઈ, હવે ચાલો આગળ.

મૂળશંકર—અરે ચાલવાનું ક્યાં ? હવે તો આપણે સુતકી થયા, એટલે તીલક ન કરાય તેમજ મુંડન પણ કરાવી નાખવું જોઈએ.

નર્મદાશંકર—જો તેટલું અધુરું હોય તો પાસેના ગામમાં જઈ કરાવી આવો.

(મૂળશંકર શીર મુંડન કરાવી આવે છે અને તીલક પણ ઠાઠી નાખે છે).

નર્મદાશંકર—વાહ ભાઈ વાહ ? શું અશ્વમેધનું ફળ ? કેવું સુંદર તેજ ?

મૂળશંકર—અરે કેમ ન હોય (વિચાર કરી) અરે મારામાં રહેલી મૂર્ખાઈના જે ભાગ નાશ પામ્યા, પણ એક ભાગ રહી ગયો છે.

નર્મદાશંકર—એમ શાથી બચ્યું.

મૂળશંકર—જીવો સાંભળો.

કરી તેલથી તરબેણ પટીમાં પાડતા જે વાળનાં બળી બેશ કરતા ટીલકી બીનાળ જેવી ભાલમાં ઘેલી લણ્ણી વળી પાટલી ચીપતાં વખત વહી જાય છે તે મૂર્ખાની નિશાનીઓ એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

માટે આ એક પાટલી એકલીજ મૂર્ખાની નિશાનીમાં મારે રહી છે.

(એમ કહી પાટલીઓ મઢી નાખી બુસલમાનની માફક ધોતીયું પહેરે છે).

નર્મદાશંકર—ભાઈ, હવે તો નમસ્કારને બદલે તમોને સલામ આલેકુમ કહીશું.

મૂળશંકર—તેની પ્રીતર નહીં ધર્મની રક્ષા કરતાં બધું કંઈ સહન કરવું આમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

— (૩) —

(સ્થળ—મૂળશંકરની સાસરી.)

(મૂળશંકરનાં સાસુ સમરો પ્રવેશ કરે છે.)

રામશંકર—અરે પ્રભુ ! આ એકની એક છોકરી છતાં તેના તરફનું સુખ નહિ. જમાઈ કાશી લાવવા ગયા છે, અને છોકરી ઉમર લાયક થઈ ગઈ છે, હવે તો પ્રભુ તુંજ લાજ રાખે તો રહે.

(જેકોર પ્રવેશ કરે છે.)

જેકોર—(ઠપકાના રૂપમાં) તમોને શું થયું છે ? તમારી આંખે છોકરી કેમ ચઢી છે. આપણે ક્યાં ખીજાં છોકરાં છે તે ચાલો તે તરફ આપણું મન વાળીશું.

માટે જમાઈ જ્યારે આવશે ત્યારે, જે ચાર દિવસ
છાકરીનું કુખ વધારે જોઈું તે ખરું ?

રામશંકર—અરે ગાંડી ! છાકરી તો સાસરે શોભે, આવી
અધ્ધલની દુશ્મન કયાંથી.

(એવામાં એક પાડોશીની છાકરી દોડતી આવે છે)

છાકરી—જેઠાર માશી ? આપણી ભાગોળે તળાવ ઉપર કોઈ
એ જણ આવ્યા છે, તેમાં એક મુસલમાન જેવા છે
અને બીજા આપણી નાતના છે ગમે તેમ હોય પણ
તેમાં લલીતાબેનના વર હોય તેવું તેમની વાતમાંથી
જણાય છે માટે જો સાચું હોય તો મને વધામણીમાં
સાકર આપજો.

જેઠાર—સાડું આપીશું બેન સૌજને આવજો (છાકરી જાય છે
તે પછી જેઠાર ન્હાવા જાય છે અને મૂળશંકરને
નમંદાશંકર પ્રવેશ કરે છે.)

મૂળશંકર—ઓ પીતા તુલ્ય સસરાજી મારા સાધાંગ પ્રણામ
છે (એમ કહી રામશંકરના પગે પડવા જાય છે
એટલે રામશંકર પાછા હઠે છે).

રામશંકર—(જરા વિક્ષમતાથી) અરે ભલા માણસ જરા
વિચાર કર તું ભાતનો મુસલમાન હોવા છતાં અમેને
આમ ગાળા દઈ અભડાવા આવે છે તે ઠીક નહિ.

એતો આ અમારા નર્મદાશંકરભાઈની શરમે નહિ
તો ક્યારનાં હાડકાં પાંસરાં બુદ્ધાં કર્યા હોત, કેમ
નર્મદાશંકરભાઈ બોલતા નથી? આ શો ભવાડો
કરી લાવ્યા છો?

નર્મદાશંકર—રામશંકરભાઈ? એજ તમારા જમાઈ છે તેઓ
ભણી ગણી પંડીત થયા છે તેથી આ બધું શાસ્ત્રના
પ્રમાણથીજ કર્યું છે તેમાં બહેમ લાવવા જેવો નથી.

રામશંકર—ઓહો? ત્યારે તો જમાઈરાજ બેચદળી માફ
કરજો.

મૂળશંકર—કાંઈ નહિ, તેમાં

મોટા જનોની ભુલ નવ નાના થકી જોવાય છે
જોતાં પુરો પાપી અને એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

માટે તેમાં તમારી બેચદળી શીલકુલ નથી. હવે મારાં
સાસુજી ક્યાં છે મારે તેમને પણ નમસ્કાર કરવા જોઈએ
રામશંકર—તેતો ઘરમાં નહાવા ગયાં છે; હમણાં આવે છે

મૂળશંકર—નહિ, તેવું નહિ ચાલે “ સાસુ સંસારને જોતાંજ
તેઓ ગમે તે સ્થિતિમાં હોય પરંતુ જમાઈએ નમ-
સ્કાર કરવા જોઈએ ” આમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.
(એમ કહી એકદમ ઘરમાં દોડી જાય છે અને વસ્ત્ર
ત્યાજ કરી સાસુ સ્નાન કરવા બેઠાં છે ત્યાં આવી

વારંવાર પ્રણામ કરે છે) સાચુ એકદમ લજવાઈ
જઈ ઉતાવળે કપડાં પહેરી લઈ બીજા ચોરડામાં
જતી રહે છે. એટલામાં રામશંકર આવી પહોંચે છે

રામશંકર—અરે બહા માણસ ? કાંસી જઈ જધી મૂર્ખતાજ
ભણી લાગ્યા દેખાય છે.

નર્મદાશંકર—બુલો તો ખરા ? હજુ પુરૂ જ્ઞાન ઉત્તરાયું
નથી. આતો પાસેરામાં પહેલી પુણી છે.

રામશંકર—મૂળશંકર ? ચાલો ત્યારે સ્નાન કરી લ્યો પછી
સંધ્યા કરી લોજન પણ કરી લ્યો.

નર્મદાશંકર—હા, હું પણ તેનોજ વિચાર કરું છું (સ્નાન
કરવા બેસે છે ત્યાં સુધી સંધ્યાનું) બધુ સાધન
જોકાર તૈયાર કરે છે. પછી મૂળશંકર સંધ્યા કરવા
બેસે છે તેવામાં તેમની સ્ત્રી લલીતા પાણી ભરી
રૂમ જુમ, રૂમ જુમ કરતી પ્રવેશ કરે છે. તેને બોધ)

મૂળશંકર—એ બધા એટલેજ ઉભાં રહો ? હું માફ અગ-
ત્યનું કામ પતાવી લઉં.

જોકાર—બહુ જમાઈરાજ આમ શું કરો છો ? આમ
બહારમાં છોકરીને રીડ સતાવો છો.

મૂળશંકર—બસ, મારા કામમાં દબલ કોઈ નાખસો નહિ
તમે બધા અભણ અજ્ઞાન, અને ધનચક્રેર છો
સાસંના પ્રમાણને બલો છો કાંઈ.

રામશંકર—પણ તમારે તેને કરવું છે કેમ ?

મૂળશંકર—હું તેની પુત્ર કરીશ કારણ કે—

જ્યાં નારીઓ પુત્રય છે તેવો તથા ત્યાં વાસ છે

થાતાં અદ્વળ પુત્રો બીજે એમ સાશ્વત પ્રમાણ છે

નર્મદાશંકર—પણ મૂળશંકર ભાઈ ? સ્ત્રીઓની પુત્ર તે
નેતરની સોડીથી થાય છે. એવું ઉતાંગ શાશ્વત
પ્રમાણ છે તે ખોટું કે ?

મૂળશંકર—અરે ભાઈ ? એ ઉતાંગ શાશ્વત તો હું નથી
ભણ્યો માટે એકાદ શ્લોક બોલો તો ખરા ?

નર્મદાશંકર—જુવો સાંભળો—

પુષ્પે જન જાજરી, પુષ્પે નાર પાધરી

બુધે લેંસ દોવાદે, પુષ્પે છોડે છાતુ રહે.

આમ ઉતાંગ શાશ્વત પ્રમાણ છે.

મૂળશંકર—હાં, બીજો કહે' જોઈએ.

નર્મદાશંકર—અરે ભાઈ અત્રે વખત નથી માટે કરીશુ વાત

મૂળશંકર—ના, હવે એકતો કહો.

નર્મદાશંકર—સાંભળો ત્યારે—

વશ કરવી બે નારીને ધારે
 ગોખી રાખો સરસ આ ધારે
 મારો ખુષેથી માર
 વહેતાં વાંસ લગાર
 રહેથે પાંસરી એ રાંડ
 ભલે જાતની હો ઠાંડ—

(લોકાખ્યાયી)

જેયું ઉઠાંગ શાસ્ત્રનું આમ પ્રમાણુ છે. હ્યો હવે
 આને ઉભી રાખી છે તેનું કેમ કરવું છે.

મૂળશંકર—હું તો માફ કરવાનો, (એમ કહી સ્ત્રી પોડ-
 પોપચારે પુખ્ત કરે તેના માથા પર બેઠું ઉતારી લે
 છે અને હાથ ઝાલી પાટલા પર બેસાડે છે. પછી
 તેની યથા વિધી પુખ્ત કરે છે, તે પછી બે હાથ
 બેડી નમસ્કાર કરે છે, એટલે પાસે ઉભેલી એક
 બાલે છે,

સ્ત્રી—જમાઈ તો ગુણકાના ઘરના ભડવા જેવાજ છે.

મુળશંકર—ગુણકાના પરિચયમાં આવનારા તમામ માણસોને
 સોને બે ભડવા કહેવા હોય તો હું ખરેખર ભડવોજ
 છું. કારણ કે મારે ગુણકાની શાયે વારંવાર પ્રસંગ
 પડે છે.

રામશંકર—જા, છાના બેસો, હવે એટલું અધુર હોય તે પકે કરજો, એટલે ઇકાતેર પેઢી તરી જશે.

મૂળશંકર—અરે તમે પણ મૂખ જેવા જ છો કારણકે.

થાઓ કચેરી રાજની પ્રવેશ ત્યાં કરવો જઇ
કરી શાસ્ત્રનાં અવલોકનો દેશાટથે રટવું જઇ
કરી મૈત્રી પંડિતો તણી ગણીકા ગૃહે જે બંધ છે
તે બુદ્ધિમાન જ થાય છે એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

(એટલામાં જમવા બોલાવે તેથી બધા જમવા બંધ
છે અને ત્યાં મૂળશંકર ખુબ માગી માગીને ખાય
છે તેથી)

નર્મદાશંકર—(કાનમાં) મૂળશંકર ભાઈ ? સાસરામાં તો
બહુ ના ખવાય માટે જરા આમન્યા રાખો,

મૂળશંકર—અરે કેવી મૂખંતા—

આહારને વ્યવહારમાં લજ્જા નહિ રખાય છે
શરમાય તે કરમાય છે એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

નર્મદાશંકર—ત્યારે તમારે ક્ષવેતેમ કરો મારે શું ?

રામશંકર—નર્મદાશંકર ભાઈ ? મૂળશંકરે આ મુંડન કરા-
વ્યું છે તે કાંઈ અશુભ તો નથી થયું ને ?

નર્મદાશંકર—ના તેવું તો કાંઈ નથી. તેની હકીકત નીરાંતે
એકાંતમાં કહીશ—

રામશંકર—ભાઈ, માનેા ન માનેા પણ મૂળશંકરની ખુ-
દ્ધિમાં કંઈક જમનેા સંચાર થયેા છે.

નર્મદાશંકર—એની વિદ્યાનું વિપરીત પરિણામ આવ્યું છે
પેલા ઘાંચળની વાવડી ચરકી હતી તેમ આમની ડા-
ગળી ચરકી ગઇ છે.

રામશંકર—હશે, ત્યારે આપણે શું કરીએ, દીકરીનાં ભાગ્ય-
(બધા જમી પરવારે છે.)

— (૪) —

(સ્થળ—લલીતાનો ખાતગી ઓરડો.)

(લલીતા અને સખીઓ.)

૧ સખી—અલી લલીતા! આજે તો મન વલ્લભને ભેટવાના
ઉમંગમાં તારૂં મુખ મલકાઈ રહ્યું છે કે શું ?

લલીતા—વળી એમાં, મુખ શાને મલકાય, પરણ્યાં હતાં
તારનાં આ મુખની તો આશા હતીજ ને ?

૨ સખી—વાહરે વાહ ? આજે તો ચંદ્ર સોળે કળા સંપૂર્ણ
થયેા ?

લલીતા—અલી તારે તો સ્વભાવ એનો એજ રહ્યો.

૧ સખી—પણ, બેન ? તારા મુખે આમ પરસેવાનાં બીંદુ
કેમ બાઝ્યાં !

લલીતા—અરે મારા શરિરમાં ગઈ કાલનું કાંઈ કાંઈ થઈ
બય છે, અને બાણે આખા શરિરે બળી બળી થાઉં છું.

૧ સખી—અલી એ શું કહેવાય ?

લલીતા—બેન ? આ સ્થિતિમાં ઝાઝો વખત મારાથી નહિ
રહેવાય.

૧ સખી—આ શીતળ પવનથી કાંઈ શાન્તી નથી વળતી ?

લલીતા—અરે પવનના સુસવાટા તીર સમ લોકાય છે.

૨ સખી—ત્યારે જરા પુષ્પ પરિધાન કરી ગુલાબજળનો
પ્રયોગ કરજો. એથી દરદ બાય છે.

લલીતા—અરે પુષ્પો પાવકની પેરે પ્રજળે છે અને ગુલા-
બજળ બળતામાં ઘી હોમાય છે.

૧ સખી—બહુ આતે દરદ કેવું ?

૨ સખી—તું ના સમજ ? બે સાંભળ ?

ચોરઠો-પેઠો ચીત્તમાં ચોર, શર છુપાં મારી રહ્યો
અબળાનું શું બેર, હાર્યા ધીર હૈયાગડા

૧ સખી—હા, હવે તો સમજ.

સોરઠો—સરવર સુંદર તીર, શોભા શી રળીઆમણી

પણુ વણુ બિંદુ નીર, કંટક તરૂ ખાવા તડે

૨ સખી—હા, એ ખરું.

૧ સખી—ત્યારે લેને એની તો દવા હુંજ ખતાવું.

સોરઠો—આપધીએ શું થાય, હકીમો વૈદ્ય મથી મરે

હુખઠાં દુર પળાય, જો રસીઓ આવી મળે

૨ સખી—ત્યારે એતો તૈયારજ છે, લેને હમણાંજ બે.લાવી

લાવું છું (એમ કહી જાય છે અને વેગળે રહી

સાન કરી બે.લાવે છે. એટલે તત્જન મૂળશંકર ઉઠી

આવે છે તેને લઈ સખી લલીતાના ઓરડામાં દાખલ

થાય છે. મૂળશંકરને ત્યાં મૂકી બંને સખીઓ

ચાલી જાય છે. લલીતા પલંગપર ઉઘ્યાનો ડાળ

કરતી મુઠ્ઠા જાય છે.

મૂળશંકર—(સુતેલી લલીતાને જોઈ) ઓહો ! કેવું અવ-

ર્ણનીય સૌંદર્ય ? મારી બહાલી ! (એમ કહી ગાલ-

પર ચુંબન કરે છે) લાવ, જરા હવે જગાડી પ્રેમ

કર્મ તો કરે, કારણકે-

કદી ભાગ્યશાળી નર થકી નીજકર્મ ના રહેવાય છે

કર્મભાગ્ય આગસમાં રહે એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

માટે લાવ તેને જગાડું (જગાડે છે) મારા ગૃહના
શણ્ણગાર જાગ અને ચમકાવ તારાં ભાગ્ય ? !

લલીતા—(જાગૃત થઈને) હેં કોણે જગાડી-મને ગૃહનો
શણ્ણગાર કોણે ખનાવી.

મૂળશંકર—તને જગાડનાર આ ઉભો તારો પ્રાણાધાર !

લલીતા—પણ હું તમારા ગૃહનો શણ્ણગાર શાની ? ગૃહનો
શણ્ણગાર તો પતિ અને પુત્રજ ગણાય.

મૂળશંકર—ખસ દુનિયાં અહિંજ ભુલ ખાય છે કારણકે—

શણ્ણગાર સ્ત્રી છે ગૃહ તણે સંસાર સાગર નાવ છે
સ્ત્રી વિષ્ણુ ઘર શમશાન છે એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

લલીતા—નાથ ! આપના આમ પ્રથમ સમાગમેજ પ્રેમયુક્ત
વાક્યો સાંભળી મારાં વૃક્ષઃ સ્થળ પુલકીત થાય છે
તેમજ ચોળીના બંધ ટુટી જાય છે.

મૂળશંકર—(કાંઈક સાંભળી આંખું હોય તેમ ઉત્સુકતાથી
લલીતાની ચોળી સામું જોતો દુર ખસી ઉભો રહી)
હાસ, નીરાંત થઈ ગઈને ?

લલીતા—નાથ, શાની નિરાંત થઈ ? આમ વેગળે કેમ ઉભા ?

મૂળશંકર—જો સાંભળ—

વિના શ્રમે કુળ પ્રાપ્તી તો મોટા જનોને થાય છે
ના અન્યને મરતાં મથી એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

તે પ્રમાણે હીનદયાળ પરમેશ્વરે મારાપ્રર પૂર્ણ મહે-
રબાની કરી મારી મોટા માણસ ગણતરી કરી દેખાય ●
કારણકે મને પણ તારી છાતીપર આવેલાં બે કુળોની પ્રાપ્તી
અનાયાસે થઈ ગઈ. બોલ હવે કર્મ કરવાની શી જરૂર ?

લલીતા—અરે નાથ ? આમ ગાંડાં શું કાઢો છો. એવો
પયોધર તો સ્ત્રી માત્રને હોય છે. પણ ખરું કુળ તો
સંતાન પ્રાપ્તીજ કહેવાય છે તે અનાયાસે કેમ થશે ?

મૂળશંકર—અરે ગાંડી ? જે પ્રભુએ આટલી મહેરબાની કરી
આ બે કુળો અનાયાસે આપ્યાં તેમ શું સંતાન
પ્રાપ્તી અનાયાસે નહિ કરી આપે, બહાલી ? પ્રભુપર
વિશ્વાસ રાખ, તે આપણાપર પુરો મહેરબાન છે.

(એટલામાં બીજા ચોરડામાંથી જેકેર લલીતાને
બુમો મારે છે એટલે)

લલીતા—નાથ, જરા તમે અહિં બેસો હું જઈને ઝટ આવું
હું. (જાય છે).

મૂળશંકર—(સ્વગત) ખરેખર આવી રૂપાળી સ્ત્રી મળવી
દુર્લભ છે, પણ તેના આ અતુલ રૂપના કારણે એક
શંકા થાય છે કે—

નીવડે ન સારી સુંદરી જે રૂપમાં પંકાય છે
સારે ગરજ શત્રુ તણી એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

માટે એકજ ઘરમાં શત્રુ સાથે રહેવું જોખમ ભરેલું
કામ છે, માટે તેને કુરૂપ બનાવવાની કંઈક પણ કૌશીશ
કરવી જોઈએ, જે તેની એક આંખ ફેાડી કાણી બનાવવામાં
આવે તો પછી કોઈ તેનાપર વિશ્વાસ ના કરે કારણ કે—

અંધો લુલો કાણો ત્રણે આલમ મહી પંકાય છે
ના સંગ તેનો કો કરો એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

બસ એ વિચાર ચોકકસ.

લલીતા—(પ્રવેશ કરી) કેમ, પ્રાણનાથ ? શો વિચાર કરો છો ?

મૂળશંકર—સીનો વિચાર તેજ વિચાર ? (એમ કહી
પોતાના ખીરસામાં હાંત જોતરણી કાઢી લલીતાના
ખભાપર હાથ મુકી ખીજ હાથે આંખમાં જોતરણી
જોસીદે છે જેથી લલીતા ત્રાસગર્નક ખુમો પાડે છે)

લલીતા—(ખુમો મારતી) આ બાપરે કોઈ આવોરે....
આવો, મને ગરીબ ગાયને બચાવો, આ પીટયાએ
મારી આંખો ફેાડી નાખીરે બાપલીયા ? ? ?

(બહારથી દરવાજો ઉઘાડો, ઉઘાડોના અવાજ
થવા લાગ્યા પણ અંદરથી સાંકળ હીધેલી હોવાથી, કોઈ
પ્રવેશ કરી શકતું નથી.)

મૂળશંકર—(આશ્વાસન આપતાં) પ્રીયે ? દેવી ? હવે
 શીકર નથી, હવે તું મારી શત્રુ મટી મીત્ર બની છે.
 અત્યારથી તું મારી એકનીબંધ બાર્યા છે. બહીસ નહિ.

રામશંકર—(બહારથી) મૂળશંકર ? તમોને તમારા ઇષ્ટના
 સોગન છે. બારણુ ઉઘાડો આશો ગજબ કરવા માંડ્યો
 છે. તમે તો મારા શત્રુ થઈ આવ્યા છો કે શું ?

મૂળશંકર—સસરાલ ? શાંત થાઓ ? હું તમારો શત્રુ નથી
 પણ મારા શત્રુને મીત્ર બનાવવાના કાર્યમાં રોકાયેલો
 છું. જરાક થોભો, હમણાંજ ઉઘાડું છું.

(એમ કહી તે પુનઃ એક ધ્યાનથી લલિતાના મુખ
 સામું જુવે છે વળી કાંઈ વિચાર આવ્યો હોય તેમ
 ચમકે છે) બસ, એક આંખે તો બરાબર કાણી
 થઈ ગઈ પરંતુ પકાક્ષી કુલ નાશીની અર્થાત એક
 આંખ વાળીતો કુળનો નાશ કરવા વાળી છે આમ
 શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે. અરે આ પ્રશ્ન તો ગંભીર આવી
 પડ્યો, માટે જો બંને આંખો ફેડી નાખવામાં આવે
 તો બધી અડચણ ટળી જાય (એમ વિચાર કરી
 બીજી આંખ પણ ફેડી નાખે છે, એટલામાં
 રામશંકર બારણુ તોડી અંદર દાખલ થાય છે, અને
 લલિતાને આંધળી જોઈ મૂળશંકર ઉપર ક્રોધાયમાન
 થાય છે)

રામશંકર—મૂખ અંડાળ ? અધમા અધમ મૂળશંકર તે
આ શો અનર્થ કર્યો ?

જેકાર—પીટયા કાળામુખા જમાઈ તેં મારી આ ગુલાબની
કળી જેવી દીકરીને શા માટે મારી નાખી, પીટયા
તું આંધળો થશે અને તારા કુળનો નાશ થશે અને
તારા પર પ્રભુનો ક્રોધ ઉતરજો.

મૂળશંકર—સાસુજી ? સસરાજી ? શાંત પાપમ્ ? શાંત
પાપમ્ ? મેં અપરાધ કર્યોજ નથી આ તમે મને
વિના કારણ દોષ આપો છો, જુવો તમારી દીકરી
અતિ રૂપાળી હોવાથી, તે શત્રુ સમાન હતી, આમ
શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે તેથી તેની એક આંખ ફેડી
મીત્ર બનાવી. પણ તેવામાં બીજી પ્રમાણ યાદ
આવ્યું કે એક આંખવાળી કુળનો નાશ કરવાવાળી
છે. તેથી તેની બીજી આંખ ફેડી આંધળી બનાવી
છે હવે, હું તેને મારા પ્રાણથી અધીક ગણીશ.

રામશંકર—અરે તારા શાસ્ત્રની એસી તેસી થાય ? અંડાલ ?
તું કાશીનો પંડીત તે સર્વ ગુણ ખંડીત ? તું તો
સાક્ષાત ગર્ધવનોજ પુત્ર છે નહિ તો કોઈ ગર્ધેડીના
શબને અઝીદાહ કરી મુકન કરાવતો હશે. (એમ
કહી માર મારે છે)

ગાયન

મૂળશંકર—માર મારો શું આમ, મારૂં એવું શું કામ, આમ સમજો શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

રામશંકર—હુઆ નિમકહરામ, કર્યું કસાર્ધનું કામ, રામ તારા બોલાવું એમ જાણજે.

મૂળશંકર—અરરર હાય, હાય, હાય કાય તડતડ થાય છે.

રામશંકર—જરા લેતો વધુ જા, ઘણું બાકી રહી જાય છે.

(મારે છે)

મૂળશંકર—પડે પુંઠે જો માર, થવું નાસવા તૈયાર, ચાર એવું શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

(આમ તેમ નાસવા માંડે છે પછી થાકીને)

નવ જવાએ પહાર, બધાં દીધેલાં દાર—

ત્યારે તજવો આ પ્રાણ, જાણ એવું શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

(પ્રાણ જતો હોય તેવો ડોળ કરી પડે છે અને મરણ વખતનું એકટીન કરે છે, પણ ઉપર વધુ માર પડે છે તેથી ઉભો થાય છે)

અરરર. હાય, હાય, હાય, જીવ કેમ નવ જાય જો

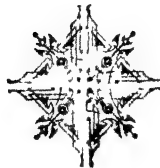
નર્મદાશંકર—જીવ જાય હે આ દોર, ગળે ફાંસો તું તો ખાય જો

રામશંકર—ચાલો બાંધો એ ચોર, જાડો લાવીને દોર, રાય
ઉતારે તોર. જઈ વગર માડાનીમાં ઘાલીએ.

નમંદાશંકર—વિરા સીધાવો ત્યાંય, કાળી પલટણુ છે જ્યાંય,
ચીંતા રાખશે ન કાંગ ત્યાંય શાસ્ત્રનાં પ્રમાણુ ભાઈ
આલીએ

મૂળશંકર—જાણો રાજનો દરબાર, ગણો દેવનો દરબાર,
જોઈ એવું સારાસાર પુન્ય પામુ અપાર, ચાર એવું
શાસ્ત્રોનું પ્રમાણુ છે.

રામશંકર—ઠીક છે જોઈએ છીએ કે ત્યાં સારાં શાસ્ત્રોનાં
પ્રમાણુ કેવાં આગળ આવે છે, ચાલ આગળ થા ?
(મૂળશંકરને બાંધીને રાજ પાસે લઈ જાય છે).

-(૫)-

(રામશંકર મૂળશંકરને બાંધી એકદમ બીજા માણસો સાથે કોલાહલ કરતાં પ્રવેશ કરે છે તેમને દ્વારપાળો રોકે છે પરંતુ તે લોકો પાછા હઠતા નથી જેથી ઝપાઝપી થાય છે, તેથી મૂળશંકર દોરડું છોડી નાખી છટકી બાંધે છે અને રાજાના શયનગૃહમાં પ્રવેશ કરે છે)

મૂળશંકર— (સ્વગત) એ દુષ્ટો મને મારતા મારતા તો અહિં સુધી લાવ્યા, પણ ઠીક થયું કે દ્વારપાલોએ તેમને અટકાવ્યા, તેથી બંદા ફાવ્યા. અને ઠીક અહિં સુધી આવ્યા ? અને તે બધું ઠીકજ થઈ ગયું કરણકે—

દાવ મળે છટકી જવું હાથા જનોનું કામ છે,
સુરખા ચુકે વીલા મુખે એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

(રાજાને ઉઘાટા બેઠ) અરે પણ રાજા તો ગાદ નિદ્રામાં ઘોરે છે, ઠીક થયું આપણે પણ ચાલો નિદ્રાનો આનંદ ભોગવીએ, કારણ કે—

દુઃખથી ભરેલા જગતમાં, આનંદ અદ્વય હોય છે,
પણ તેહ માણે વિરલા એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

(એમ કહી રાજાની શય્યા આગળ સુઈ બાંધે છે.

અને ત્યાર પછી રામશંકર વગેરે પ્રવેશ કરે છે અને કોલાહલ કરતાં પ્રવેશ કરે છે)

રામશંકર—રાજાસાહેબ ફરીઆદ ? ફરીઆદ. ?

લલીતા—પીતાલ ? આમ હાથે કરી ફજેતી શું કરવા કરો છો, હું આંધળી થઈ તેમાં મારા પતિનેજ અડચણ પડવાની. કારણકે મારાથી કાંઈ કામ થવાનું નથી.

જેકોર—દીકરી આના કરતાં તો હું માંડી હોતતો ઘણી સારી, મારા પીટયા કસાઈ જેવાને શું ? એતો કાલે ઉઠી મારી નાખશે, અને કોઈ પૂછશે તો શાસ્ત્રનું પ્રમાણ બતાવશે. પણ મારો રોયો નહાસી ક્યાં ગયો ?

રામશંકર—આપણે રાજાને જગાડીશું એટલે ઘણાય ખોળી કહાડશે. (રાજાને ઉદ્દેશીને) ઓ રાજા સાહેબ આપણી પ્રાદ્વણ પ્રભાપર અસહ્ય ભુલમ ગુજર્યો છે ને આપ સુખે નિંદ્રા લ્યો છો ?

રાજા (ભગ્વત થતો) અરે મારા રાજ્યમાં પ્રાદ્વણ પર ભુલમ કરનાર કોણ ? જે હો તે સત્વર હાજર થાવ.

(રામશંકર આવી સન્મુખ ઉભા રહે છે.)

રાજા—ખોલો ? તમારી શી ફરીઆદ છે તમે પ્રદ્વણ છો

અને વળી મારા રાજ્યના પ્રતિષ્ઠિત વિદ્વાન છે તેથી તમારી ફરીઆદ આમ એકાંતમાં પણ સાંભળુ છું

રામશંકર—રાજા સાહેબ ? અમારાં કરમ કુટી ગયાં છે, કાશીથી ભણીગણી પંડીત થઈને મારો જમાઈ હ-મણાંજ અત્રે મારે ઘેર આવેલો તેણે રૂપવતી માર્યાં શત્રુતું શાત્રુતું પ્રમાણુ લઈ. મારી દીકરીની એક આંખ ફેાડી નાખી, વળી પૃકાક્ષી કુલ નાશીનીતું બીજુ પ્રમાણુ લઈ તેની બંને આંખો ફેાડી નાખી આંધળી બનાવી છે. કહો, મહારાજ ? આ કાંઈ જેવો તેવો અત્યાચાર થયો છે.

રાજા—ખરેજ, મહા ભયંકર, ગુનો કર્યો છે, પરંતુ તે અપરાધી ક્યાં છે ?

રામશંકર—અરે અમોને દારપાળોએ અટકાવ્યા અને અપા અપી તેમાંથી તે ક્યાંય છટકી ગયો છે.

જેકાર—મહારાજ ? સીપાઈઓ દોડાવી તેને ખોળી કાઢવો જોઈએ

રાજા—હીક, હાલ તો તમે જાઓ, તેની તપાસ કરાવીએ અને પત્તો મળે તમોને ખોલાવી તેને યોગ્ય શીક્ષા કરીશું. (સીપાઈને) સીપાઈ ?

સીપાઈ—હાજર અનઢાતા ?

રાજા—જુઓ આ રામશંકર મહારાજ કહેતે માણસને પકડી
લાવી મારી રૂબરૂ હાજર કરો, રામશંકર ? તેનું
નામ શું ?

રામશંકર—સાહેબ ? “ મુળશંકર ”

(મુળશંકરનું નામ બોલાતાં એકદમ કુદકો મારી
રાજા આગળ હાજર થાય છે.)

મુળશંકર—જી મહારાજ ? હું કયાંય નાશી ગયો નથી;
પણ ઘણા વખતથી અહિંજ સુતો છું.

રામશંકર—મહારાજ ? એજ અપરાધી ?

રાજા—ભયંકર અપરાધી ? બોલ, જીને આંધળી કરી અહિં
શયનગૃહ સુવાનું શું કારણ હતું ? તે ખરેખર
બતાવીદે ?

મુળશંકર—મારે અહિં સુઈ રહેવાનું કારણ તમે પણ સમજ
ન શક્યા તે બહુ ઘણા દીલગીર થાઉં છું. સાંભળો—

રાજા તથા વર્તન પર પ્રજા તથા આધાર છે,
રાજા યથા પ્રજા તથા એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

માટે જો રાજા ઉઘમી તો પ્રજા ઉઘમી ત્યાં રાજા આજણુ તો પ્રજા આજણુજ રહેવાની તેમ રાજા નિંદ્રાવશ થયેલા હોય તો પ્રજા પણ નિંદ્રાવશજ થવાની, આથી તમોને નિંદ્રાવશ થયેલા જોઈ મારે પણ નિંદ્રાવશ થવુંજ જોઈએ.

રાજા—ત્યારે તો રાજા કદી મૃગ્યા રમવા જાય તો ગ્રાહ્યજ્ઞોએ પણ જવુંજ જોઈએ ?

મૂળશંકર—અલખત ? એમ થવુંજ જોઈએ, કારણ કે—

લોકો ખીજા પાછળ પળે મોટા જનો જ્યાં જાય છે,
નિયમ ઘડયો એ પૂર્વનો એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

રાજા—ત્યારે તમે આ રામશંકરની દીકરીની આંખો કેમ ફેાડી નાખી ? તેને માટે તમોને શીક્ષા કેમ ન કરવી ? તેનો જવાબ આપો ?

મૂળશંકર—હું પ્રાન કરૂં છું કે મારા હાથે મારા કોઈ અવયવને ખંડીત કરૂં તેમાં હું ગુનેહગાર થાઉં છું ?

રાજા—ના.

મૂળશંકર—ત્યારે તેજ જ્યારે રામશંકરની દીકરી મારી સ્ત્રી છે. અને—

સ્રીઓ અરે સંસારમાં નર વામ અંગ સમાન છે,
અર્ધાંગના તેથી કહી, એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

એવી રીતે તે સ્રી મારું અર્ધું અંગ હતું, અને મારા
અંગનો હું ગમે તે ઉપયોગ કરૂં તેમાં કોઈને શું ? આમ
મેં કોઈ જાતનો ગુનો કર્યો નથી છતાં શીક્ષા કરમાવો તો
ધણી છો ?

રાજા—કળી કાળમાં તમારા જેવા પંડીતો પાકી આખા ધ-
ર્મને ખંડીત કરી મૂક્યો છે. રામશંકર મહારાજ ?
આ તમારા જમાઈની બહુ વિદ્યા લાણવાથી ડાગળી
ચરકી ગઈ છે, એવું અનુમાન થાય છે અને અધુરામાં
પુરૂં બ્રાહ્મણ હોવાથી તેને શીક્ષા આપતાં મારૂં મન
અચકાય છે; એનાં કર્યાં એ લોગવશે માટે પ્રભુનું
નામ લઈ દીકરીને સાસરે વળાવો, પુત્રીના ભાગ્યમાં
લજ્જા હશે તો બન્યું, અને આ અપરાધમાં તેની
વૈરભુદ્ધિ નહિ પણ મૂર્ખતા પ્રાધાન્ય છે તેથી તેને
હું શિક્ષા કરી શકતો નથી. પણ તમારી અંધ પુત્રીને
તેના જીવારામાં એક પાંચસો રૂપીઆની આવકનું
ગ્રામ બાંધી આપું છું.

રામશંક—મહારાજનો જયજયકાર થાઓ ? ? ?

રાજા—ત્યારે હવે બધાં સીધાં.

મુળશંકર—સાસુ, સસરાજી ? જોયો પ્રભાવ ? અમારી આમ બાબત છે, અમે પરદેશી હોવા છતાં અમારો કેટલો મોલો જળવાય છે ? તે જોયું ? કારણ કે—

વિદ્વાનને રાજા અસમ રાજા સ્વદેશ પુખ્ત છે
પુખ્ત વિદ્વાનો બધે, એમ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે

રામશંકર—બસ કરો ? અમારા તમારા શાસ્ત્રના પ્રમાણને નવગજના નમસ્કાર છે, આ ભવમાંતો જમાઈને બદલે જમ થઈને મળ્યા પણ કૃપાકરી આવતા ભવે ભોગા ન થશે.

મૂળશંકર—યમની પદવી તો વળી ઘણા ચઢતા દરજ્જાની છે. કારણ કે રાજાના રાજાને શિક્ષા કરનાર ફક્ત એકલ જમરાજ જ છે. એવું શાસ્ત્રનું પ્રમાણ છે.

નર્મદાશંકર—વાહરે વાહ ? તમારા શાસ્ત્રના પ્રમાણની તો ખુબી હમણાંજ હું સમજ્યો ? તેની બટ્ટીહારીજ છે.

મુળશંકર—અરે સાંભળો.—

— ગાયન —

ગજલ

વિન્ય હંકો અમે લીધો, પરાન્ય સર્વનો કીધો.

અધો આધાર તો લીધો, કહીને શાસ્ત્ર પરમાણુ.

જનમીઓ શાસ્ત્ર પરમાણુ, ભણ્યો સહુ શાસ્ત્ર પરમાણુ

વદ્યો સહુ શાસ્ત્ર પરમાણુ, ફરીએ શાસ્ત્ર પરમાણુ

પડે એકાદશી કરવી, અધી મીઠકત કહી હરવી

કહી ચોરી પડે કરવી, ફરીએ શાસ્ત્ર પરમાણુ

ગુનાથી દોરે દરબારે, કદાપી શાહ ને ધારે

ભલે ફાંસી દઈ મારે, મરીએ શાસ્ત્ર પરમાણુ

વિષયમાં હું થતો તાતો, અપટ ગુણુકા ગૃહે જાતો

કહીને કૃષ્ણની વાતો, ગણીએ શાસ્ત્ર પરમાણુ

કહી તળીઅત અને છેલી, સુરાની એવના પે'લી

સુરોએ એ સહજવેલી, પીએ તે શાસ્ત્ર પરમાણુ

સહુ જન શાસ્ત્રતો ભણુને, ભણી મારા સમુ ગણુને

ક્યું મેં તે તમે કરને, વળી તે શાસ્ત્ર પરમાણુ

સમજ્યા આઝ બાબત છે. કેમ નર્મદાશંકર ભાઈ
હવે આપણે આપણુ વતન તરફ પાછા ફરવું જોઈએ.

નર્મદાશંકર—હા, લલ્લીતાને દોરી લ્યો અને ચાલો.

(મૂળશંકર લલ્લીતા દોરી ઘર તરફ રવાના થાય છે.)

લાઠ્યેરીનો શણગાર, અનીતિથી બચાવનાર
અને સુખોદ આપનાર

ઉત્તમ પુસ્તકો—જરૂર ખરીદ કરો.

ભક્તિ ભાનુ—ભાગ ૧-૨ જેમાં સુવિખ્યાત મહાન ભક્તોનાં
અઠાવીસ (૨૮) આખ્યાન; નીતિનાં દ્રષ્ટાંતોથી
ભરપૂર જ્ઞાન આપનાર તુરત ખરીદ કરો. કીંમત
બન્ને ભાગના રૂપીઆ ચાર. પોસ્ટેજ માફ.

હિન્દ કીર્તન—સત્યાગ્રહ સુકાનીના સુંદર દેશાથી સુશો-
ભીત પુઠાવાળું—ગ્લેજ કાગળ બિપર છાપેલું. (૧)
ગાંધીજી (૨) હિન્દ દેવી (૩) તીલક (૪)
મારો બહાલો રેંટીઓ એમ ચાર દેશા હોવા છતાં
કીંમત ફક્ત છ આના.

ગાયન માળા—ભાગ ૧ થી ૫ પ્રખ્યાત નાટક કંપની-
ઓનાં લોકપ્રિય ચુનાંદાં ગાયનોનો ઉત્તમ સંગ્રહ.
ગ્લેજ કાગળ, આર્ટનું પુઠું કીંમત દરેક ભાગના રૂ.
૦-૬-૦ (છ આના) અ.ખા સટની કીંમત રૂ. ૧૧

વહેપારીને માટે એકદમ સસ્તા ભાવ છે.

મળવાનું ઠેકાણું.

 બુકસેલર જદુલાલ નારણદાસ ચોકસી.

૬, બાદવ પુસ્તકાલય, મુ. નડીયાદ.

લગ્ન જેવી મહાન ધાર્મિક ક્રિયામાં
બીભસ્ત રસથી ભરેલાં, અનીતિ વધારનારાં, લજ્જાને
દાળનારાં, ગીતાં ગાવાની હવે જરૂર નથી.

લગ્ન ગીત—મણિ માળા.

કીંમત રૂ. ૦-૪-૦

તમારી જાહેન, દીકરી, ધર્મ પત્નિ અને જ્ઞાતિની
તમારી જાહેનોને વંચાવો.

લગ્ન ગીત, મણિ માળા, એમાં શું છે ?

એ પુસ્તકમાં—અરસપરસ વહેતાં પ્રેમનાં ઝરણાં છે.

એ પુસ્તકમાં—એ પતિ પત્નિની ફરજો છે.

એ પુસ્તકમાં—ઉચ્ચ કેટિનાં સુંદર ગીત છે.

એ પુસ્તકમાં—કોઈ પણ ધર્મનાં વીરુદ્ધ લખાણ નથી.

એ પુસ્તકમાં—અનીતિનો એક શબ્દ પણ નથી.

એ પુસ્તક—જન સમાજમાં ચાલતી આવેલી કુરૂદીનો
અવશ્ય નાશ કરી નીતિનું સામ્રાજ્ય ફેલા-
વનાર ઉત્તમ સાધન છે.

લેખક—શ્રીયુત કવિ. મણિલાલ મોહનલાલ પાઠરાકર.

મળવાનું ઠેકાણું.

જી. જી. સેલ્સર જીદુલાલ નારાયણાસ ચોકસી.

૬, બાંવ પુસ્તકાલય, મુ. નડીયાદ.

તમામ જાતનાં પુસ્તકો સસ્તા ભાવથી

મળવાનું મુખ્ય ભરૂસાપાત્ર ઠેકાણું

બુકસેલર

જુહુલાલ નારણદાસ.

નડીઆદ.

છપાય છે.

મુંબાઈની શેઠાણી ભાગ ૫-૬

સોગ વરસની સતી ભાગ ૭-૮

નારી કે નાગાણુ.

વીગેરે

વીગેરે

વીગેરે

સરતી કીમતમાં ઉત્તમ વાંચન તૈયાર છે.

સમનનાં રાષ્ટ્રીય ગીતા	...	...	રૂ. ૦-૧-૦
મર્તમાનકાળનો ઇન્સપેક્ટર	...	...	૦-૧-૦
રાષ્ટ્રીય ગરબા-સ્વરાજ્ય ગર્જના...	...	...	૦-૧-૦
સંગીત શક્તિકળા કન્યાન વાર્તા...	...	...	૦-૧-૦
લાલ દીવો	...	...	૦-૧-૦
દ્રષ્ટી (સ્વીન્ડનાય દાગોર કૃત)	...	...	૦-૨-૬
સમર્થિ ભર્તૃહરી-સચ્ચીત્ર વાર્તા	...	...	૦-૧-૦
જહાંગીની ચાલ-ભાગ ૧-૨	...	...	૦-૨-૦
મુન્શીની મૈઠાણી ભાગ(૧-૨-૩-૪)	...	...	૦-૪-૦
જસમાઓડણ-કતી સાવિત્રી	...	...	૦-૧-૦
સોળ વરસની સતિ તર વરસનો પતિ— (ભાગ ૧ થી ૬)	...	...	૦-૪-૧
સમયનો સીતારો	...	...	૦-૧-૦
ફેરાનેબલ જમાનો	...	...	૦-૧-૦
દલીયુગનાં દૈતક...	...	...	૦-૧-૦

જુદાસેલરો અને ફેરી કરનારા મુહરબાન ભરપૂર
કમાશન આપવામાં આવે છે.

જુદાસેલર જુદાસેલ નારેજુદાસ-નદીઆદ.

